

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

DOI: 10.31651/2076-5908-2023-2-145-146

Serhii Kornovenko

PhD hab. (History), Professor, Director of the Research Institute of Peasant History and Agrarian History, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Cherkasy, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6268-2321>
e-mail: s-kornovenko@ukr.net

Сергій Корновенко

доктор історичних наук, професор, директор Науково-дослідного інституту селянства та вивчення аграрної історії, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6268-2321>
e-mail: s-kornovenko@ukr.net

РЕЦЕНЗІЯ

**на збірник «Літопис цивільного спротиву Херсона у 2022 році у вимірах повномасштабної агресії росії проти України»
(упорядник Черемісін Олександр Вікторович)**

За період української незалежності динамічно розгортався процес розвитку усної історії. Чисельність дослідницьких проєктів та використання методологічного інструментарію усної історії дозволило вивести індивідуальний досвід громадян у широке поле наукового аналізу, оскільки надало історичним студіям «людського виміру». 24 лютого 2022 р. для всіх мешканців Херсона стало переломним моментом спільної катастрофи, коли всього за декілька днів місто виявилось тимчасово окупованим. Окупація тривала до 11 листопада 2022 р. Багато мешканців набули унікальні досвіди цивільного спротиву і акумулювали здібності виживання у складних життєвих ситуаціях.

Зважаючи на це, доцільність та актуальність збору і публікації усних історій самовидців окупації міста не викликає сумнівів. Цей напрям має достатньо підстав вважати його одним із пріоритетних для підготовки ґрунтовних досліджень із історії російсько-української війни.

Усне інтерв'ювання самовидців дало змогу О. В. Черемісіну акцентувати увагу на життєписах оповідачів із різними досвідом та усталеністю життя. Те, що переживалося мешканцями тимчасово окупованого міста, виявилось для них несподіваною і неочікуваною подією й посутньо вплинуло на їхнє подальше життя.

Усноісторичні розповіді, представлені у рецензованому збірнику, є цінним досвідом цивільного спротиву і того, як люди у критичній ситуації знаходили вихід і зберегли свою гідність; водночас і себе врятували, і встигали допомагати іншим; швидко розібралися у нових ієрархічних соціальних структурах та вміло маневрували у різноманітних прикладах соціальних взаємодій соціально-культурного середовища, що мають фундаментальні наслідки для кожного.

У межах зазначеного дослідження вивчено широке коло питань, що стосуються організації побуту в окупації, раціону харчування, цін на продукти харчування та послуги, допомоги волонтерів та церкви, умов проживання та адаптації, способів лікування, вирішення проблем, пов'язаних із інформаційним простором, організації часу і простору, норми поведінки, соціальних, політичних та ціннісних орієнтирів тощо. Такий методологічний прийом цілком корелюється з напрямом досліджень усної історії. Його застосування дозволило отримати достатньо інформації для формування об'єктивних знань стосовно побуту, соціальної поведінки, настроїв, менталітету людей, які на особистому досвіді пізнали всі складнощі окупації. Автору рецензованої праці, застосовуючи інструментарій усноісторичних досліджень, вдалося відобразити процеси херсонської моделі окупації з точки зору тих, хто безпосередньо її пережив.

Позитивним моментом проведеного шляхом опитування усноісторичного дослідження є те, що укладач зберіг стилістику розповідей, а також відстежив і зафіксував емоційний стан респондентів від пережитого. У подальшому це дозволить рецензованій праці стати важливим джерелом для аналізу історії сучасної російсько-української війни.

Окремі мовні огріхи, присутні в тексті дослідження, не знецінюють загального позитивного враження від рецензованого збірника.

Запропоноване видання має науково-практичну значущість та інформаційну цінність, оскільки зміст збірника надає цілісне уявлення про практику цивільного спротиву і способи виживання звичайних громадян України в умовах тимчасової окупації.

«Літопис цивільного спротиву Херсона у 2022 році у вимірах повномасштабної агресії росії проти України / упорядник О. В. Черемісін» рекомендується до друку.

